

Nr 164.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige; given Stockholms slott den 8 mars 1935.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Henning Leo.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1935.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen anmäler chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Leo, fråga om ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige samt anför därvid följande.

Rundradioverksamhetens ordnande.

Genom beslut den 29 juni 1923 fastställde Kungl. Maj:t vissa riktlinjer för anordnandet av rundradioverksamheten i landet. Den organisationsform, som då till sina huvuddrag bestämdes och alltjämt är gällande, innebär, att staten skall — genom telegrafstyrelsen — tillhandahålla för radiorörelsen er-

forderlig teknisk utrustning, medan programmens anskaffning och utförande överlämnats till den enskilda företagsamheten och anförtrots ett för ändamålet bildat bolag, aktiebolaget Radiotjänst, i enlighet med en särskild överenskommelse mellan telegrafstyrelsen och bolaget.

Aktiebolaget Radiotjänsts bolagsordning. Enligt för bolaget gällande bolagsordning skall bolagets aktiekapital utgöra lägst 100,000 kronor och högst 300,000 kronor. Aktie skall lyda å 100 kronor. Alla aktier medföra samma rätt till andel i bolagets tillgångar och vinst.

Aktiekapitalet uppgår för närvarande till 180,000 kronor. Av aktierna hava alltsedan bolagets bildande två tredjedelar innehafts av svenska tidningsföretag och organisationer inom den svenska pressen samt en tredjedel av företag inom den svenska radioindustrien och radiohandeln.

Bolagets styrelse skall bestå av sju ledamöter med det antal suppleanter, som bolagsstämman beslutar. Kungl. Maj:t äger utse två styrelseledamöter och en suppleant för dem. Övriga styrelseledamöter jämte suppleanter väljas å bolagsstämma för ett år i sänder. Avgående styrelseledamot och suppleant kan återväljas. Kungl. Maj:t äger att till ordförande i styrelsen förordna en av de utav Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna. Styrelsen utser inom eller utom sig en verkställande direktör. Styrelsen är beslutför, när fyra ledamöter äro tillstädes.

För granskning av styrelsens förvaltning och bolagets räkenskaper skola årligen utses två revisorer jämte lika antal suppleanter. Kungl. Maj:t utser den ene revisorn jämte suppleant för denne, medan den andre revisorn jämte suppleant väljes å bolagsstämma.

Överenskommelsen mellan telegrafstyrelsen och aktiebolaget Radiotjänst. Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 3 oktober 1924 träffade telegrafstyrelsen den 27 november samma år med aktiebolaget Radiotjänst en överenskommelse angående rundradiorörelsens i Sverige ordnande. Efter det denna överenskommelse undergått vissa jämkningar, träffades den 8 juni 1927 en ny överenskommelse, vilken med däri sedermera vidtagna ändringar innehåller i huvudsak följande.

Under överenskommelsens giltighetstid äger bolaget bedriva rundradiorörelse i landet i enlighet med de villkor, som i överenskommelsen angivas. Styrelsen ställer av densamma uppförda eller från enskilda övertagna rundradiostationer till bolagets disposition för rundradioändamål under cirka 3,600 timmar per år och station. Stationerna underhållas av styrelsen, som ock anskaffar och underhåller materiel för rundradioprogrammens upptagande. Styrelsen har att tillse, att stationerna hållas i jämnhöjd med teknikens framsteg, samt att för rundradiorörelsens utveckling och förkovran ombesörja försök och experiment, allt i den mån styrelsen så prövar erforderligt och denna gren av telegrafverkets rörelse därtill lämnar tillgång. Bolaget åligger att anordna och bekosta rundradioprogrammen vid samtliga av styrelsen drivna rundradiostationer samt att, i den mån telegrafstyrelsen prövar så böra ske, bekosta upptagningslokaler för varje dylik station jämte inredning. Tillstånd att

innehava radiomottagningsapparat (radiolicens) meddelas av telegrafstyrelsen, som ombesörjer och bekostar inkassering av licensavgifterna. Av dessa äger bolaget utfå *dels* vad som erfordras för täckande av med bolagets rörelse förenade kostnader, *dels ock*, såsom gottgörelse för sin medverkan till rundradiorörelsens bedrivande, vad som utöver egna intäkter erfordras till nödiga avskrivningar, avsättningar till skatte- och reservfonder samt utdelning till aktieägarna. Vad bolaget sålunda äger utfå må dock icke, för kalenderår räknat, sammanlagt överstiga ett belopp, motsvarande 3 kronor 30 öre per licens för de 600,000 första licenserna samt 1 krona 65 öre per detta antal överskjutande licens. Till grund för denna beräkning skall läggas det för fjärde kvartalet nästföregående år förefintliga licensantalet. Kungl. Maj:t förbehålles att bestämma, för vilka radiomottagningsapparater licensavgift skall erläggas. Å bolagets inbetalta aktiekapital må till aktieägarna utdelas högst 7 procent för år, dock att, därest under ett eller flera år denna högsta utdelning ej kunnat lämnas, av senare års utdelningsbara vinst må utbetalas vad däri brustit. Till reservfond må icke avsättas mera, än att fonden vid varje särskild tid uppgår till 10 procent av aktiekapitalet. — Rundradioprogrammen, vilka skola vara av växlande art och skänka god förströelse samt överhuvud taget vara ägnade att vidmakthålla allmänhetens intresse för rundradio, skola hållas på en hög ideell, kulturell och konstnärlig nivå och vara präglade av vederhäftighet, saklighet och opartiskhet. Rundradiorörelsen skall så bedrivas, att folkupplysningen och folkbildningsarbetet därigenom befrämjas. Bolaget skall vara underkastat de bestämmelser om kontroll över rundradioprogrammen, som Kungl. Maj:t kan komma att utfärda. För att biträda med upprättande och granskning av radioprogrammen skall vid sidan av bolagets styrelse finnas ett programråd med den närmare uppgift och sammansättning, som Kungl. Maj:t efter förslag av bolaget bestämmer. Rundradioprogrammen må ej innehålla andra dagsnyheter och därmed jämförliga meddelanden än sådana som tillhandahållas genom Tidningarnas telegrambyrå aktiebolag (T. T.) eller annat av telegrafstyrelsen och bolaget godkänt organ. Ersättning till T. T. för anskaffande av nyhetsmaterial må ej överstiga ett belopp, motsvarande 16¹/₂ öre per licens och år för de 500,000 första licenserna och 8³/₄ öre per detta antal överskjutande licens. Annonsering eller reklam får icke i rundradioprogrammen äga rum under annan form än att, därest någon bestrider kostnad för program och den därmed förenade utsändningen eller lämnar bidrag till privat rundradiostations drift, detta må göras till föremål för ett omnämnande. Bolaget skall utan anspråk på ersättning *dels* ombesörja utsändande, i samband med rundradioprogrammen, av sådana statliga meddelanden, som telegrafstyrelsen bestämmer, ävensom, på anmodan av kuststation, meddelanden om nödsignaler från sjön, *dels ock* ställa sig till efterrättelse av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter om ändring i utsändningstider ävensom, på anmodan av kuststation, avbryta pågående utsändning, som stör nödsignaler från sjön. Telegrafstyrelsen äger att — å annan tid än rundradiostationerna enligt överenskommelsen ställts till bolagets disposition — nyttja desamma jämte upptagningslokaler för sådan utsändning, som är avsedd för

skolor och läroanstalter eller eljest för undervisningsändamål, ävensom för spridande av statliga kungörelser och meddelanden samt för telegrafverkets räkning. — Överenskommelsen gäller numera, efter förlängning, intill utgången av år 1935 samt förlänges, därest den icke minst sju månader före sagda tidpunkt blivit från någondera sidan uppsagd, på ytterligare ett år och så allt framgent. Nedlägger bolaget, efter överenskommelsens upphörande, rundradiorörelsens handhavande, är bolaget skyldigt *dels* att hembjuda styrelsen till inlösen de möbler, musikinstrument och anordningar i övrigt, som anskaffats för rörelsen, därvid — om icke godvillig överenskommelse kan träffas angående storleken av lösenbeloppet — detsamma skall bestämmas av tre värderingsmän, valda på sätt gällande lag om skiljemän föreskriver, *dels* att utan särskilt vederlag på telegrafstyrelsen överlåta gällande hyreskontrakt rörande bolagets upptagningslokaler, vilka kontrakt telegrafstyrelsen är pliktig att övertaga, i den mån de blivit av telegrafstyrelsen före tecknandet godkända, *dels ock* att omedelbart träda i likvidation, efter vars avslutande det belopp, varmed bolagets tillgångar må överstiga summan av det inbetalade aktiekapitalet jämte aktieägarnas utdelningsrätt och övriga skulder, inbetalas till telegrafstyrelsen.

Privata rundradiostationer. Förutom de statliga stationerna, till antalet 11, finnas i landet 20 mindre stationer, som tillkommit på enskilt initiativ för att tillgodose lokala behov. Enligt berörda överenskommelse äga dessa stationer utan ersättning begagna sig av bolagets rundradioprogram. Telegrafstyrelsen tillhandahåller de ledningar för programmens överförande till de privata stationerna, som telegrafstyrelsen prövar erforderliga, samt bestrider de kontanta bidrag till dessa stationers drift, som enligt av Kungl. Maj:t fastställda grunder må komma att tillerkännas dem.

Programrådet. I enlighet med vad i oförmälda överenskommelse förutsatts, fastställde Kungl. Maj:t den 12 december 1924 ett av bolaget framlagt förslag till *i n s t r u k t i o n* för programrådet. Denna ersattes den 15 oktober 1926 med en ännu gällande instruktion. Enligt denna har programrådet till uppgift att vara ett vid sidan av bolagets styrelse stående organ för samtliga svenska rundradioprograms granskning och bedömande från allmänna synpunkter. Det åligger emellertid icke rådet att taga direkt befattning med det löpande arbetet för programmens anordnande och sammansättning eller att bära ansvaret för programvalet. Programrådet skall utgöras av högst nio ledamöter. Av dessa utser Kungl. Maj:t en, tillika ordförande, samt en ledamot såsom representant för de enskilda sammanslutningar, som med vederbörligt tillstånd driva privata rundradiostationer. Av övriga ledamöter utses en av telegrafstyrelsen, en av musikaliska akademien, en av stadskollegiet i Stockholm samt en av folkbildningsförbundet och arbetarnes bildningsförbund. Återstående antal ledamöter utses av Kungl. Maj:t efter förslag av programrådet. Styrelseledamot i bolaget eller suppleant för sådan må ej vara ledamot av programrådet. Bolagets verkställande direktör och programchef bära och styrelsens ledamöter och suppleanter äro berättigade bevista

programrådets sammanträden samt deltaga i dess överläggningar men ej i dess beslut.

För programrådet har detsamma, i enlighet med vad i instruktionen angives, fastställt arbetsordning. Enligt denna gäller, bland annat, att programrådet, som under tiden september—maj skall sammanträda varje månad och i övrigt i mån av behov, skall vid ordinarie sammanträde företa granskning av föregående månads program.

Utredning rörande rundradioverksamheten.

Riksdagen hemställde i skrivelse den 7 juni 1933, nr 259, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig utredning av rundradioverksamheten, omfattande frågan huruvida och på vad sätt staten borde beredas ökat inflytande över denna verksamhet. Riksdagen åberopade därvid innehållet i första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7 och andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

I förstnämnda utlåtande, till vilket det senare ansluter sig, framhölls, huru som man, när genom Kungl. Maj:ts i det föregående omförmälda beslut den 29 juni 1923 riktlinjer uppdrogos för den svenska rundradioverksamheten, helt naturligt hade endast ganska vaga föreställningar om det nya kommunikationsmedlets utvecklingsmöjligheter. Rundradions starka utveckling hade emellertid givit radion en kulturell och ekonomisk räckvidd, som vid verksamhetens begynnelse icke kunde förutses. Rundradion hade vuxit upp till en betydande samhällsfaktor, och det måste anses påkallat att efter de första tio årens försök taga den nuvarande organisationen av densamma under allsidig och förutsättningslös omprövning. Tillräcklig erfarenhet syntes utskottet nu hava vunnits för ett bedömande av problemet, om det nuvarande systemet vore det mest ändamålsenliga. Den undersökning, som utskottet sålunda förordade, vore icke avsedd att hava karaktären av någon kritik mot vare sig telegrafverkets eller aktiebolaget Radiotjänsts skötsel av rundradion; den borde göras helt förutsättningslös, och uppmärksamhet borde i främsta hand riktas på rundradions kulturella och folkuppfostande uppgifter. En utredning syntes likaledes böra inrikta sig på frågan om sambandet mellan den statsunderstödda musik-, sång- och teaterverksamheten samt rundradion. Frågan om statsinflytandet över rundradioverksamheten påkallade också uppmärksamhet ur ekonomisk synpunkt. Av intresse syntes vara, att klarhet skapades över frågan om huru mycket av radiolicensavgifterna, som borde komma radioverksamheten i dess helhet till del; det kunde icke anses rätt, att eventuella vinstbelopp utan vidare tillfördes telegrafverket. Största vikt fästes emellertid vid en undersökning rörande möjligheten att genom rundradioverksamhetens organisation skapa de bästa garantier för att berättigade kulturella önskemål och folkupplysnings-synpunkter bleve beaktade hos den ansvariga ledningen, samtidigt som tillhörig hänsyn måste tagas till befogade önskemål från de breda lagren av Sveriges jordbrukarbefolkning och arbetare. Det syntes ock böra undersökas, i vad mån möjligheter förefunnes att bättre tillgodose vissa avlägsna landsdels önskemål i fråga om utsändarstationer. En allsidig utredning syntes vidare böra omfatta rundradions förhållande till andra statliga och privata organisationer, vilkas arbete i en eller annan form tillgodogjordes radioprogrammet — särskilt beträffande pressen, konsertinstitutioner, teatrar, bild-

ningsinstitut av olika slag, kyrkosamfund, ideella sammanslutningar, organ för nyhetstjänst, väderlekstjänst, institutioner för lantbruk, fiske och andra näringar samt för filantropiska ändamål — så att klarhet skapades beträffande ömsesidiga skyldigheter och rättigheter. Även för rundradions förhållande till politiken syntes i detta sammanhang riktlinjer böra uppdragas, åsyftande att säkerställa på samma gång rundradions politiska opartiskhet och oberoende av politiska maktkonstellationer. Vid en utredning beträffande rundradioverksamheten borde uppmärksamhet jämväl ägnas åt motsvarande förhållanden i andra länder och de erfarenheter, som där vunnits.

Frågan om igångsättande av en utredning i sagda ämne upptogs i *statsrådet* den 26 juni 1933. Efter en redogörelse för innehållet i riksdagens skrivelse uttalade jag, att jag i allt väsentligt kunde giva min anslutning till de synpunkter, som framförts i det i densamma åberopade utskottsutlåtandet; och anförde jag vidare:

Rundradion har undergått en utveckling och nått en betydelse, som knappast kunde anas, då dess verksamhet för tio år sedan började. Från att ursprungligen hava huvudsakligen syftat till att skänka kulturell förströelse har rundradion numera kommit att även bliva ett mäktigt medel till folkupplysningens och undervisningens främjande. Rundradion har, såsom utskottet framhåller, vuxit upp till en betydande samhällsangelägenhet. Det är då också naturligt, att denna verksamhet inom breda lager kommit att omfattas med ett synnerligen livligt intresse och att tid efter annan från skilda håll önskemål i olika riktningar uttalas. Även om rundradions handhavande i stort sett icke kan sägas hava med för närvarande föreliggande utgångspunkter i och för sig givit anledning till mera vägande erinringar, synes det dock uppenbart att efter den tidsperiod, som nu förflutit, och med den omfattning och betydelse, som rundradioverksamheten fått, förhållandena utvecklats sig därhän, att grundad anledning finnes för vidtagande av en ingående undersökning ur skilda synpunkter beträffande denna verksamhet. Och i betraktande av den ställning, rundradion kommit att intaga, synes det också naturligt, att en dylik, allsidig och förutsättningslös utredning ytterst bör lända till klarläggande av frågan, huruvida och på vad sätt staten bör beredas ökat inflytande över denna verksamhet.

I förberörda utskottsutlåtande hava framhållits ett flertal viktiga spörsmål av kulturell och även av ekonomisk natur, som vid en sådan utredning böra skärskådas. Till följd av ämnets beskaffenhet lärer det först under arbetets gång bliva möjligt att närmare bestämma de olika detaljfrågor, som vid en utredning kunna påkalla omprövning. I betraktande härav och då nämnda utlåtande synes angiva det väsentliga av vad som i samband med en utredning kan och bör upptagas till behandling, torde några ytterligare synpunkter i sådant avseende icke behöva framhållas. Med hänsyn till den föreliggande uppgiftens detaljriktighet vill jag emellertid framhålla angelägenheten av att utredningsarbetet redan från början så långt möjligt systematiseras för ernående av erforderlig översikt av arbetsuppgiften och vinnande av planmässighet vid dess genomförande samt därmed begränsning av den för utredningen erforderliga tiden. Givetvis bör icke ledningen för rundradioverksamheten till följd av en dylik utrednings igångsättande eller i väntan på dess slutförande försumma att tillgodogöra sig resultaten av den fortgående utvecklingen på detta område.

I enlighet med min hemställan beslöt Kungl. Maj:tt bemyndiga chefen för kommunikationsdepartementet att tillkalla fem personer för att inom departe-

mentet, med beaktande av vad jag till statsrådsprotokollet anfört, biträda med verkställande av en allsidig utredning beträffande rundradioverksamheten, omfattande även frågan huruvida och på vad sätt staten borde beredas ökat inflytande över denna verksamhet.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallade jag sistnämnda dag såsom utredningsmän ledamoten av riksdagens första kammare och dess förste vice talman, läroverksadjunkten Olof Olsson, byråchefen i telegrafstyrelsen S. Ljungqvist, ledamoten av riksdagens andra kammare, redaktören G. A. Nyblom, verkställande direktören i aktiebolaget Radiotjänst, majoren G. F. A. Reuterswärd samt ledamoten av riksdagens första kammare, överläraren, numera undervisningsrådet R. Wagnsson. Tillika uppdrog jag åt Olsson att i egenskap av ordförande leda utredningsmännens arbete.

Utredningsmännens betänkande.

I ett den 30 december 1934 avlämnat betänkande (statens off. utredn. 1935: 10) hava utredningsmännen, vilka antagit benämningen rundradioutredningen, framlagt resultatet av den i anledning av berörda uppdrag verkställda utredningen. Vid betänkandet hava såsom bilagor fogats särskilda redogörelser dels för rundradion i Sverige och i vissa främmande länder, dels för beräkningsprinciper rörande ersättning för disposition av riksledningar vid överföring av radioprogram, dels ock för telegrafstyrelsens verksamhet för radiostörningars bekämpande 1925—1934 ävensom åtskilliga grafiska framställningar (kartbilagor). Med hänvisning i fråga om detaljerna till betänkandet torde jag här få lämna en översikt av dess innehåll. Därvid ber jag att få anmärka, att i nyssnämnda redogörelse för rundradion i Sverige och i vissa främmande länder lämnats en framställning rörande de åtgärder, som med avseende å rundradion vidtagits av statsmakterna (sid. 91—110; jfr sid. 71—78). I omförmälda redogörelse hava intagits bolagsordningen för aktiebolaget Radiotjänst (sid. 97—100), överenskommelsen mellan telegrafstyrelsen och bolaget (sid. 91—97) samt instruktionen och arbetsordningen för programrådet (sid. 100—103), vilka handlingars innehåll jag inledningsvis i korthet återgivit.

Utredningsmännen hava till en början redogjort för *rundradions utbredning* (sid. 7—14). Därutinnan har erinrats om att i omförmälda riksdagsskrivelse framhållits, att undersökning borde företagas till utrönande av vilka möjligheter, som förefunnos att bättre tillgodose vissa avlägsna landsändars önskemål i fråga om utsändarstationer. Utredningsmännen finna, att en utbyggnad av det nuvarande stationsnätet med större stationer — på sätt redan planerats inom telegrafstyrelsen — skulle medföra verkliga fördelar. Jämväl har förordats linjeradiodrift, som telegrafstyrelsen på försök anordnat i Torne-dalen och även hade för avsikt att annorstädes anordna. Utredningsmännen hava ock uttalat sin anslutning till tanken att inlänka avlägset boende obo-medlade i radions kulturkrets och för den skull tillstyrkt, att medel i begränsad utsträckning ställdes till telegrafstyrelsens förfogande i angivna syfte. Under hänvisning till att rundradions framtida utbyggande vore beroende av teknikens utveckling hava utredningsmännen framhållit angelägenheten av att telegrafstyrelsen finge erforderliga medel till sitt förfogande; därvid fram-

stode det såsom en angelägenhet av vikt, att den personal, som ombesörjde det tekniska arbetet för rundradion, bereddes den ställning och därmed de förmåner, som motiverades av deras betydelsefulla insats.

I fråga om *programmet* hava utredningsmännen — under hänvisning till att detsamma dag för dag måste växla och att radioledningen måste hava fria händer att forma programmet efter de skiftande förhållandena — ansett det icke vara till någon bättnad, därest de sökte fastställa regler och anvisningar för programmets sammansättning. Utredningsmännen hava emellertid dröjt vid några principiella spörsmål och bland annat framhållit (sid. 15—16) angelägenheten av att, då rundradions primära uppgift otvivelaktigt vore att skänka god underhållning och förströelse, rundradion sattes i stånd att fullgöra denna uppgift utan att vara beroende av den florerande nöjesindustrien med dess anpassning efter en vulgär publiksmak. Just mot bakgrunden av denna nöjesindustri vore det intet mindre än en kulturgärning att skapa en fullgod radiounderhållning; detta skulle emellertid säkerligen draga betydande kostnader.

Rörande den organisation, som har att sammanställa och effektuera rundradions program, hava utredningsmännen förordat vissa ändringar. Det föreslås sålunda, att den verkställande direktören helanställes, då, enligt vad det visat sig, den högsta ledningen av programorganisationen måste i alla avseenden ligga i hans händer (sid. 23). Vidare föreslås sådan ändring av bolagets nuvarande landsortsorganisation, att de lokala programkommittéerna avvecklas och att bolagets ombudsorganisation avsevärt utvecklas (sid. 24—26).

Rörande utredningsmännens uppfattning om rundradions i oförmälda utskottsutlåtande berörda förhållande till andra statliga och privata organisationer, vilkas arbete i en eller annan form tillgodogöres rundradioprogrammet, må hänvisas till betänkandet (sid. 26—27). Dit torde också få hänvisas i fråga om utredningsmännens ståndpunkt till vad i sagda utlåtande anförts rörande möjligheten att genom rundradions organisation skapa garantier för att berättigade kulturella önskemål och folkupplysningssynpunkter bleve beaktade och att på samma gång hänsyn toges till befogade önskemål från de breda lagren av Sveriges jordbrukarbefolkning och arbetare (sid. 27; jfr sid. 16—18).

Vad angår programrådet hava utredningsmännen uttalat (sid. 27—30), att det i fortsättningen näppeligen föreläge behov av en korporation av rådets nuvarande karaktär. Däremot borde de allmänna riktlinjer, efter vilka radions verksamhet bedreves, tid efter annan skärskådas av omdömesgillt folk. En sådan mera allmän omprövning borde dock icke företagas allt för ofta. Utredningsmännen vore därför av den uppfattningen, att programrådet borde ombildas till en något större församling, benämnd radiatoråd eller radionämnd. Denna borde minst en gång årligen pröva, huruvida programverksamheten i stort sett handhafs i enlighet med gällande föreskrifter. Rådet (nämnden) borde utses av Kungl. Maj:t för koncessionstiden och medlemsantalet borde icke överstiga femton.

Under rubriken »*Speciella frågor*» hava utredningsmännen sammanfört åtskilliga spörsmål, som alla beröra radioprogrammet. Under hänvisning i övrigt till utredningsmännens framställning härutinnan må här allenast omnämnas följande.

Utredningsmännen framhålla, att inom radioprogrammet ett utrymme ägnas åt framförande av dramatiska arbeten, som har få motstycken i främmande länder. Denna avdelning av programmet, radioteatern, borde beredas

gynnsammare förutsättningar för sin verksamhet (sid. 34). En principiell utvidgning av det nu förekommande samarbetet med scenteatern borde äga rum, nämligen beträffande Dramatiska teaterns elevskola. Vid densamma borde undervisning meddelas jämväl i radioframställning; hinder borde icke möta att för sådant ändamål skolan erhöle ett anslag av licensmedel, förslagsvis uppgående till 4,000 kronor för år (sid. 36).

I fråga om radiomusiken hava utredningsmännen förklarat sig förutse en successiv ökning av kostnaderna för dessa program. Då bolaget icke förfogade över för alla musikprogram ändamålsenliga studiolokaler, tillstyrkte utredningsmännen, att programledningen vid lämpligt tillfälle finge fullfölja sina planer att, såsom i ett flertal andra länder skett, bygga ett eget hus, inrymmande för rundradions speciella behov fullt tjänliga studiolokaler (sid. 40).

Med avseende å väderlekstjänsten hava utredningsmännen ifrågasatt, huruvida icke statens meteorologisk-hydrografiska anstalt — vilken från och med år 1932, enligt Kungl. Maj:ts beslut, uppburit 48,000 kronor om året för tre av anstalten utarbetade dagsrapporter, varjämte under år 1934 till anstalten erlagts 1,300 kronor för en då tillkommen särskild sommarrapport — borde utan ersättning ställa sina rapporter till rundradions förfogande (sid. 41—42).

Utredningsmännen hava lämnat en redogörelse för bolagets avtal med svenska tonsättares internationella musikbyrå (Stim); enligt detta uppgick ersättningen till Stim för år 1934 till 38.3 procent av kostnaderna för årets musikprogram. Utredningsmännen hava funnit berörda avtal giva de tonsättare, vilkas radiorätter toges i anspråk för rundradions program, en väl riklig ersättning. Utan att taga någon direkt ställning till detta spörsmål, hava utredningsmännen uttalat, att — därest sådana omständigheter inträdde, att Stim kunde i full utsträckning göra gällande sitt faktiska monopol över ifrågakommande radiorätter — statsmakterna måste taga i anspråk den möjlighet att genom lagstiftning fastställa villkoren för utförande genom radio av litterära eller konstnärliga verk, som anvisats i artikel 11 bis i den reviderade Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk (sid. 42—44).

Beträffande dagsnyheterna hava utredningsmännen ifrågasatt (sid. 45—46), att gällande avtal (jfr sid. 134—135) mellan bolaget och Tidningarnas telegrambyrå aktiebolag (T. T.), enligt vilket avtal nyheterna i av T. T. redigerad form tillhandahållas bolaget, ändrades därhän, att T. T. blott levererade nyhetsmaterialet, medan radioledningen hade att själv bestämma, i vilken form det skulle distribueras till lyssnarna.

Efter en redogörelse för den användning rundradion erhållit i undervisningens tjänst (skoloradio) hava utredningsmännen framhållit önskvärdheten av att skolorna — enkannerligen folkskolorna — beredes ekonomisk hjälp till anskaffning av mottagningsapparater. Genom en centralförmedling syntes priset kunna nedbringas. Men därutöver borde ekonomisk hjälp bringas skolorna genom direkta bidrag av licensmedel för apparaters anskaffning. Utredningsmännen hava därför föreslagit, att av de utav telegrafstyrelsen omhänderhavda licensmedlen ett belopp om högst 25,000 kronor årligen måtte få utgå till inköp av mottagningsapparater för skolbruk, därvid vederbörande skoldistrikt borde bidra med en fjärdedel av inköpspriset (sid. 48—49).

Beträffande utredningsmännens uppfattning om rundradions förhållande till politiken må hänvisas till betänkandet (sid. 49—52). Jämväl i fråga om radiostörningars bekämpande torde hänvisning få ske till detsamma (sid. 52—53; jfr sid. 189—200).

Utredningsmännen hava närmare redogjort för rundradioverksamhetens *ekonomiska förhållanden*. Efter en erinran att densamma i vårt land finansieras genom de licensavgifter, som erläggas för rätten att innehava radiomottagningsapparater, hava utredningsmännen lämnat en översikt över intäkten av dessa avgifter samt deras användning (sid. 55—56, 69). Det framgår därav, att licensavgiften, som under verksamhetens första år var 12 kronor, därefter utgått med 10 kronor, att licenserna stigit från 39,808 i början av år 1925 till 666,368 vid 1933 års utgång samt beräknats vid slutet av år 1934 uppgå till omkring 730,000, att under åren 1925—1933 inkomsterna av licensmedel uppgått till ett sammanlagt belopp av 36,678,078 kronor, innebärande en stegring från 1,352,050 kronor år 1925 till 6,483,467 kronor år 1933, att av dessa medel telegrafstyrelsen för den tekniska organisationen använt 13,392,452 kronor — innebärande en ökning från 457,726 kronor år 1925 till 2,028,040 kronor år 1933 — samt till förnyelsefonden avsatt 2,282,138 kronor, eller tillsammans 15,674,680 kronor, utgörande cirka 42 procent av samtliga licensmedel, att under åren 1925—1933 till bolaget överlämnats sammanlagt 11,598,838 kronor, vilken medelstilldelning — innebärande en ökning från 513,815 kronor år 1925 till 1,829,230 år 1933 — i procent av samtliga licensmedel utgör: 38 procent år 1925, 33 procent för ett vart av åren 1926—1929, 32.9 procent år 1930, 31.4 procent år 1931, 30.1 procent år 1932 samt 28.2 procent år 1933 samt att telegrafstyrelsen under åren 1925—1933 till statsverket överlämnat ett överskott om inalles 9,292,670 kronor, vilket belopp — däri ingår ränta å det i radionätet investerade kapitalet — utgör en ökning från 265,820 kronor år 1925 till 2,206,638 kronor år 1933, då överskottsandelen utgjorde cirka 34 procent av de sammanlagda licensmedlen; för anläggning av radiostationer har under åren 1925—1933 av kapitalökningsmedel disponerats inalles 2,097,800 kronor.

I fråga om huru kostnaderna för den tekniska organisationen fördela sig må hänvisas till betänkandet (sid. 56—59).

Utredningsmännen hava — med förmålan att s. k. fria licenser hittills i viss omfattning utgått till obemedlade blinda, vilka licensers antal emellertid icke vid någon tidpunkt må överstiga 2,500 — föreslagit utsträckning av denna förmån jämväl till andra invalidkategorier än blinda. Det kunde antagas att vid genomförande av berörda förslag de fria licensernas antal efter tre år stigit till cirka 50,000. Kostnaderna för dessa licenser syntes böra utgå ur den årliga licensintäkten (sid. 59—60; jfr sid. 64—65). Någon säker beräkning i vad mån avgiftsbelagda licenser därigenom skulle bortfalla, hade självfallet icke kunnat göras.

Med avseende å den ekonomiska ram, inom vilket bolaget haft att röra sig, må här, under hänvisning i övrigt till betänkandet (sid. 60—64), anmärkas allenast att enligt utredningsmännens uppfattning en årlig kostnadsökning för programverksamheten ofrånkomligen vore att motse till följd av dess starka utveckling.

Med beaktande härav och med utgångspunkt från bolagets inkomster och utgifter under femårsperioden 1930—1934 hava utredningsmännen gjort en överslagsberäkning av intäkterna av licenser ävensom av utgifterna för »programtjänsten» under treårsperioden 1936—1938; utredningsmännen hava därvid förutsatt, att av dem framlagda förslag rörande rundradioverksamhetens ordnande skulle genomföras från och med år 1936.

Utredningsmännen hava beräknat, att medellicenstalet — utöver de s. k. fria licenserna — skulle för angivna period utvisa en stegring till 800,000 år 1936, 840,000 år 1937 samt 880,000 år 1938.

I fråga om utgifterna till »programtjänsten» hava utredningsmännen gjort

en uppdelning mellan, å ena sidan, organisationskostnader och därmed jämförliga kostnader samt, å andra sidan, egentliga programkostnader.

Förstnämnda kostnader uppgingo för år 1930 till 510,000 kronor, därav till inredningar och inventarier 70,000 kronor, samt hava för år 1934 beräknats till 661,200 kronor, därav till inredningar och inventarier 56,900 kronor. Frånsett inrednings- och inventarieposterna hava således dessa kostnader företett en ökning av i medeltal 41,000 kronor om året. En liknande utveckling vore enligt utredningsmännen att motse såväl under år 1935 som under perioden 1936—1938, och utredningsmännen hava ansett sig nödsakade att räkna med en årlig utgiftsstegring om 30,000 kronor. Från och med år 1935 komme härtill den ökade organisationskostnad, som föranleddes av de från augusti 1934 införda förmiddagsutsändningarna; denna kostnad beräknades till 20,000 kronor. De senare årens besparingspolitik hade i viss mån gått ut över inrednings- och inventarieposterna; för perioden 1936—1938 syntes dessa icke kunna upptagas till mindre än 90,000 kronor om året.

Utredningsmännen hava vidare ansett, att de nuvarande organisationskostnaderna borde ökas med ett årligt belopp om 30,000 kronor till förlagsverksamhet (tidskriften »Röster i radio», broschyrer m. m.); denna verksamhet kunde icke alltid beräknas giva sådan inkomst, att de därmed förenade kostnaderna täcktes.

Till nu angivna kostnader kommer vidare den kostnadsökning, som föranledes av den utav utredningsmännen föreslagna omändringen av den nuvarande landsortsorganisationen. I detta hänseende beräknas en central avdelning i Stockholm draga en kostnad av 25,000 kronor om året samt en successiv ökning av ombudsorganisationen medföra en utgiftsökning, som från 50,000 kronor år 1936 stiger till 80,000 kronor år 1938.

Organisationskostnaderna och därmed jämförliga kostnader under perioden 1936—1938 skulle följaktligen enligt utredningsmännen bliva (sid. 67):

	1936	1937	1938
Allmänna organisationskostnader	684,000	714,000	744,000
Inredningar och inventarier	90,000	90,000	90,000
Förlagsverksamhet	30,000	30,000	30,000
Landsortsorganisation (utgiftsökning)	75,000	95,000	105,000
Summa kronor	879,000	929,000	969,000

De egentliga programkostnaderna hava — frånsett avgiften till Stim, vilken utgår med visst belopp per licens — för år 1930 utgjort 928,000 kronor, därefter visat en successiv stegring till och med år 1933, då de uppgingo till 1,061,400 kronor, samt för år 1934 beräknats till 1,049,900 kronor; i sistnämnda belopp ingår ej den kostnad, som föranletts av de i augusti 1934 införda förmiddagsutsändningarna.

Utredningsmännen hava i detta sammanhang anmärkt, att enligt gällande överenskommelse bolaget för år 1935 icke skulle kunna disponera mera än 1,022,000 kronor för egentliga programkostnader; härvid vore att beakta att förmiddagsutsändningarna beräknades draga — förutom ökade organisationskostnader — en kostnad av 145,000 kronor. De egentliga programkostnaderna hade således praktiskt taget stagnerat, något som i betraktande av rundradiorörelsens snabba expansion syntes vara en mycket allvarlig sak.

I förevarande hänseende hava utredningsmännen, under anförande att den nu för program disponerade summan vore otillräcklig, föreslagit, att härför avsedda medel under perioden 1936—1938 betydligt ökades; jämväl för år 1935 föreslås ökad medelstilleddning. Ökningen borde ske successivt och beräknas så, att de egentliga programkostnaderna under perioden 1936—1938 öka-

des med 100,000 kronor om året. Dessa kostnader skulle — alltså frånsett avgiften till Stim — uppgå till: 1,470,000 kronor år 1936, 1,570,000 kronor år 1937 samt 1,670,000 kronor år 1938.

Med hänsyn till nu återgivna beräkningar bör således, anförda utredningsmännen, medelstilledningen täcka följande utgifter (sid. 68):

	1936	1937	1938
Organisationskostnader	879,000	929,000	969,000
Egentliga programkostnader	1,470,000	1,570 000	1,670,000
Avgift till Stim	216,000	227,000	238,000
Summa kronor	2,565,000	2,726,000	2,877,000

Den andel av licensmedlen, som enligt dessa beräkningar bör komma programverksamheten till godo under perioden 1936—1938, utgör per licens och år 3 kronor 30 öre, beräknad efter medellicenstalet för året. Enligt utredningsmännens åsikt är det nödvändigt, att bolaget, för att kunna sköta programverksamheten efter av utredningsmännen förordade riktlinjer, erhåller en medelstilledning för år 1935 efter samma grunder som föreslagits för sagda period.

Utredningsmännen hava (sid 69—70) givit uttryck åt den uppfattningen, att licensinkomsterna i så stor utsträckning som möjligt borde gå till rundradiorörelsen. Då emellertid densamma vore baserad på ett statligt monopol, syntes — enligt utredningsmännens flertal — staten med en viss rätt kunna göra anspråk på någon ersättning för att detta monopol ställdes till radiolyssnarnas förfogande. Denna kunde lämpligen givas formen av en *monopolavgift*, som emellertid borde begränsas till ett belopp per licensavgift, understigande en krona. Det överskott av licensmedel, som i övrigt kunde uppkomma, borde överföras till en särskild reservfond, vars uppgift skulle vara att befrämja rundradions vidare utveckling. Anslag ur fonden borde utgå endast efter Kungl. Maj:ts prövning.

I fråga om *organisationsformen* för rundradioverksamheten hava utredningsmännens flertal (sid. 78—81), under erinran att denna verksamhet helt naturligt icke kunde få bedrivas utan statlig kontroll, uttalat, att staten ensam borde bära ansvaret för verksamheten. Att centralisera densamma i ett enda företag, omfattande såväl den tekniska delen som programverksamheten, borde emellertid icke ske. Telegrafstyrelsen, som på ett tillfredsställande sätt skött sin anpart av rörelsen, borde alltså handhåva denna. Vad åter anginge programverksamheten hade denna visserligen på ett berömvärd sätt omhänderhaft av bolaget, men principiella skäl talade för att densamma, som på grund av dess kulturella och folkuppfostrande betydelse i eminent grad måste betraktas såsom en statens angelägenhet, övertoges av staten; det enskilda intresset hörde icke där hemma. Vid övervägande av den form, i vilken staten borde bedriva denna verksamhet, ville det visserligen synas, att en kungavald styrelse, som övertog densamma, vore den organisationsform, som låge närmast till hands; efter riksdagens hörande skulle Kungl. Maj:t för sådant fall meddela bestämmelser angående styrelsens organisation och verksamhet. Men då bolagsformen vore enklare och erbjöde samma fördelar, hade denna form föredragits. Det föresloges därför, att ett aktiebolag bildades av staten i syfte att övertaga programverksamheten; koncession därpå borde givas för sex år. Då aktiekapitalets storlek icke spelade någon roll, syntes detsamma kunna inskränkas till det lägsta i lag medgivna, eller 5,000 kronor. Beträffande aktieägarnas antal, som lagligen ej finge understiga fem, borde i bolagsordningen stadgas, att aktierna endast finge tillhöra — förutom sta-

ten — fyra andra, av Kungl. Maj:t därutinnan godkända. Styrelsen borde bestå av nio ledamöter jämte tre suppleanter; med ett så jämförelsevis stort antal bereddes möjlighet för landsorten att bliva i tillräcklig omfattning representerad. Styrelseledamöterna borde väljas för tre år; en tredjedel av desamma borde ställas under omval varje år. Bolaget borde höra till ekklesiastikdepartementet. De reglerande bestämmelser, som berörde bolaget, borde innefattas i avtalet mellan detta och staten, medan sådana, som hade avseende å telegrafstyrelsen, borde lämnas denna av Kungl. Maj:t.

Betänkandet avslutas med en sammanfattning av utredningsmännens förslag (sid. 82—83).

Betänkandet är icke enhälligt. *Skiljaktiga meningar* hava uttalats dels av herrar Ljungqvist och Reuterswärd beträffande rundradions programorganisation, dels ock av herr Ljungqvist med avseende å den föreslagna monopolavgiften och särskilda reservfonden. I förstnämnda hänseende har föreslagits att, med bibehållande av aktiebolaget Radiotjänst, dess aktiekapital bestämdes till 270,000 kronor, i samband varmed staten bereddes tillfälle att ingå i bolaget med ett stamaktiekapital å 180,000 kronor samt det nuvarande aktiekapitalet nedskreves till hälften, genom återbäring till aktieägarna, och återstående hälften förvandlades till ett preferensaktiekapital med rätt till 4 procent utdelning. I bolagets styrelse skulle staten insätta sex ledamöter och innehavarna av preferensaktierna tre ledamöter.

Herr Ljungqvist har förklarat sig icke kunna biträda majoritetens förslag om monopolavgift samt vidare uttalat, att överskott å rundradiorörelsen borde fördelas — förslagsvis lika — mellan staten och en för rörelsen bildad speciell reservfond till tryggnad av rörelsens lugna utveckling; fondens maximistorlek skulle bestämmas av statsmakterna.

I fråga om den närmare motiveringen för de skiljaktiga meningarna och deras närmare innebörd, må hänvisas till betänkandet (sid. 84—86).

Yttranden över betänkandet.

Över utredningsmännens betänkande hava yttranden efter remiss avgivits av telegrafstyrelsen, statskontoret, skolöverstyrelsen, styrelsen för aktiebolaget Radiotjänst samt programrådet — vid vars yttrande fogats särskilda uttalanden av ledamöterna i rådet, professorn O. Morales och lektorn K. Molin — varjämte svenska kvinnoföreningars radiokommitté och centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening inkommit med yttranden.

Någon förändring i den nu tillämpade ordningen, att telegrafstyrelsen handhaver den tekniska delen av rundradioverksamheten och i samband därmed ombesörjer utfärdandet av licenser och inkasseringen av licensavgifter, har icke i något yttrande ifrågasatts. Vad angår programverksamheten anses väl i allmänhet ett ökat statligt inflytande över densamma vara lämpligt, men det av utredningsmännens flertal härutinnan framlagda förslaget om bildandet av ett statligt bolag har mötts av åtskilliga erinringar.

Sälunda anför *telegrafstyrelsen*:

De principiella skäl, som utredningsmännens flertal anfört till stöd för sitt förslag, kunna icke tillmätas den betydelse, att statsinflytandet bör helt utstränga den nuvarande ledningen. Reservanterna hava enligt styrelsens åsikt framlagt synnerligen tungt vägande och övertygande skäl för ett bibehållande av det nuvarande bolaget med ett förstärkt statsinflytande, varigenom åt rundradiorelsen skulle bevaras dess fond av erfarenhet och i övrigt värden, som man ej bör endast av principiella skäl avhända sig.

Det saknar ej sitt intresse att här erinra om att luftfartssakkunniga i sitt nyligen avgivna betänkande rörande organisationen av den framtida luftfarten (statens off. utredn. 1934: 48) förordat en ombildning av aktiebolaget Aerotransport, vilket hittills handhaft densamma, och som skäl mot ett helt statligt företag framhållit praktiska och lämplighetssynpunkter, under det att rundradioutredningens majoritet med bortseende från alla dylika synpunkter åberopat principiella skäl för ett diametralt motsatt ställningstagande.

Styrelsen finner reservanternas förslag innebära en lösning av frågan om ett ökat statsinflytande över rundradion, som borde tillgodose de mest långt gående krav i detta avseende, och vill, därest en ändring i den nuvarande ordningen skall ske, tillstyrka att förhandling med det nuvarande bolaget kommer till stånd för ernående av en överenskommelse, genom vilken åt rundradioverksamheten kunde bevaras de fördelar, som enligt styrelsens mening ligga däri att bolaget, om än i förändrad sammansättning, får fullfölja sitt hittills framgångsrika arbete.

Telegrafstyrelsen har i detta sammanhang framhållit, att vad den nuvarande bolagsstyrelsen utfört mindre vore förvaltningen av bolagets aktiekapital än förvaltandet av de licensmedel, som ställts till bolagets förfogande; bolagets styrelse hade utfört det arbete i rundradions och allmänhetens tjänst, som utredningsmännen betecknat såsom berömvärdt.

Statskontoret yttrar:

Såvitt statskontoret kan finna, måste det väsentliga vid bedömandet av frågan om programverksamhetens handhavande vara, huruvida staten bör tillförsäkras det avgörande inflytandet över den organisation, som skall handhava denna verksamhet. I detta hänseende delar statskontoret utredningsmännens enhälligt uttalade, om ock på skilda motiv grundade mening, att — i motsats till vad nu är fallet — staten bör erhålla ett dylikt utslagsgivande inflytande på programverksamheten. Statskontoret vill erinra därom, att, då det gällt organisationen av andra statliga monopolföretag, man icke ansett sig böra utesluta det enskilda initiativet och intresset från att göra sig gällande, utan nöjt sig med att tillse, att staten erhållit bestämmanderätten. Även i detta fall torde likartade synpunkter kunna göras gällande, och detta med en särskild styrka, enär programverksamheten redan under åtskilliga år och, såvitt av utredningen framgår, med i stort sett gott resultat handhafs av ett monopolbolag, vars ledning på detta område torde hava förvärvat en icke ringa erfarenhet. Värdet av att under sådana förhållanden gå längre än att tillförsäkra staten avgörandet i fråga om det nuvarande bolagets ledning och verksamhet synes kunna dragas i tvivelsmål. Några skäl annat än av principiell art hava heller icke av utredningsmännens majoritet anförts för åtgärden att skapa en ny programorganisation, vilande på helt statlig grund. Statskontoret måste därför finna, att man — åtminstone i avvaktan på vinnande av ytterligare erfarenhet — bör stanna vid att staten inom aktiebolaget Radiotjänst erhåller avgörande inflytande och att den erfarenhet, som finnes inom bolagets ledning, på bästa sätt tillvaratages. De intressen, som nu uppbära bolaget, torde även framdeles böra beredas möjlighet att medverka vid handhavandet av programverksamheten. Statskontoret anser sig alltså

böra förorda, att rundradions programverksamhet ordnas med utnyttjande av den inom aktiebolaget Radiotjänst vunna erfarenheten och den av bolaget skapade organisationen, men med staten såsom den avgörande faktorn.

Därest emellertid ett nytt, helt statligt aktiebolag anses böra bildas för programverksamhetens ombesörjande, vill statskontoret framhålla angelägenheten av att det nya bolaget erhåller tillräckligt eget rörelsekapital. Bolagets aktiekapital synes sålunda böra sättas avsevärt högre än till föreslagna 5,000 kronor. Detta läser även få betydelse ur beskattningssynpunkt.

Skolöverstyrelsen uttalar att densamma ur de synpunkter den har att företräda icke anser någon förändring av aktiebolaget Radiotjänsts organisation vara behövlig.

Styrelsen för aktiebolaget Radiotjänst framhåller, att utredningsmännen icke föreslagit någon mera betydelsefull förändring beträffande programverksamhetens bedrivande utan förordat dess fortsättande efter, i stort sett, samma linjer som den nuvarande ledningen utstakat. I sådant avseende skulle således knappast något kunna vinnas, som ej kunde uppnås inom den nuvarande organisationens ram. Styrelsen fortsätter:

Däremot skulle genom en omorganisation vissa bestämda nackdelar för rundradiorörelsens lugna utveckling inträda, särskilt om det av utredningsmännens flertal framlagda förslaget realiseras, och styrelsen anser sig kunna i allo instämma i vad reservanterna i detta hänseende anfört. Styrelsen vill emellertid fästa uppmärksamheten på att vissa av de utav reservanterna omnämnda olägenheterna torde komma att göra sig gällande — om än i förminskad grad — vid varje omorganisation av programföretagets grundlinjer; eftersom även reservanternas förslag innebär ett mycket radikalt ingrepp i detta hänseende, komma vid dess eventuella förverkligande nämnda olägenheter säkerligen att framträda på ett ganska kännbart sätt.

Med anledning av uttalandet att »det enskilda intresset icke hör hemma inom rundradiorörelsen» anser sig styrelsen böra bestämt framhålla, att den under sin verksamhet alltid känt sig såsom förvaltare av ett viktigt allmänintresse och att den städse fullt beaktat de därmed följande kraven på ett rent sakligt handhavande av de olika ärenden, som fallit under dess avgörande. Under de mer än tio år, som styrelsen fungerat, hava sålunda de olika grupper, varav styrelsen är sammansatt — Kungl. Maj:ts representanter, pressrepresentanterna samt radiointressenterna — aldrig såsom grupper betraktade kommit i konflikt med varandra, även om givetvis olika personliga meningar kommit till synes inom styrelsen rörande behandlingen av olika ärenden. Detta påstående bestyrkes av det förhållandet, att styrelsens handläggning av de många problem, som äro förbundna med rundradioverksamheten, vederligen aldrig givit anledning till att någon institution eller person i ansvarig ställning ansett sig kunna ifrågasätta de olika medlemmarnas rent sakliga inställning till frågorna.

Styrelsen anser sig i detta sammanhang böra konstatera, att den städse kunnat upprätthålla ett gott förhållande såväl till regering och riksdag som till de övriga myndigheter, institutioner och korporationer av olika slag, vilkas verksamhet beröra rundradions arbetsfält, samt att den i de många nationella och internationella frågor, som fallit under dess omprövning, kunnat uppnå i stort sett goda resultat och även kunnat undvika konflikter av allvarigare art. Ett anmärkningsvärt tecken på detta förhållande är bland annat, att politiska frågor och andra omstridda spörsmål av allmänt intresse av den svenska rundradion behandlas med större frihet än fallet är i de flesta andra länder, samt att rörelsefriheten i detta avseende är från år blivit större. Bolagets goda för-

bindelser med dagspressen har givetvis i hög grad befordrat den för lyssnarna gynnsamma utveckling, som ägt rum i detta hänseende.

Under hänvisning till det ovanstående, anser sig styrelsen böra uttala, att en förändring av rundradions ledning icke är betingad av den praktiska erfarenhet, som hittills vunnits, och att en sådan därför icke kan av styrelsen tillstyrkas.

Programrådet uttalar, att den sunda, naturliga utveckling, som rundradion uppvisat i Sverige, icke bör äventyras genom den av utredningsmännens flertal föreslagna, radikala omorganisationen, vars behövlighet eller nytthet icke på något sätt påvisats men om vars lämplighet för tillgodoseendet av det allmännas och de enskildas samfälliga intressen i detta fall starka tvivel kunna finnas. *Programrådet* anför vidare:

Däremot torde nu tiden vara inne att skaffa en bredare bas för det centrala programorganet. Detta synes lämpligast kunna ske genom att enligt reservanternas förslag utvidga styrelsen till nio personer, därav sex skulle tillsättas av Kungl. Maj:t. Genom en sådan påbyggnad vunnas dels att den så viktiga kontinuiteten med den hittills samlade erfarenheten bibehålles, dels att Kungl. Maj:t bleve i tillfälle att åt verksamhetens ledning tillförsäkra en utan tvivel välbehöflig större allsidighet i dess sammansättning.

Det må tilläggas att genom en sådan utvidgning av styrelsen den redan befintliga statskontrollen skulle förstärkas i en grad som det för närvarande icke synes tillrädligt att överskrida. Å andra sidan skulle genom denna mindre ingripande förändring uppnås en ordning, varigenom programtjänsten fortfarande kunde utföras under fria och jämförelsevis obundna former med en styrelse, vilken så långt som möjligt stöde i kontakt med för rundradions sunda utveckling intresserade kretsar i landet.

I anslutning till förslaget om bildandet av ett statligt bolag och dettas samarbete med telegrafstyrelsen har *telegrafstyrelsen* yttrat:

Samarbetet mellan telegrafstyrelsen och aktiebolaget Radiotjänst har hittills varit reglerat av en mellan dem upprättad och av Kungl. Maj:t godkänd överenskommelse om rundradioverksamhetens handhavande, och en av de utav Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i bolagets styrelse har representerat den avdelning inom telegrafstyrelsen, som haft den tekniska delen av rundradion om hand. Telegrafstyrelsen vill vitsorda, att den nuvarande organisationen fungerat utan störande slitningar, men också betona, att nyss angivna båda omständigheter varit de mest bidragande orsakerna härtill.

Utredningsmännens flertal förbigår frågan om en personlig kontakt mellan de båda företagen, som gemensamt skola handhava rundradion, och i stället för den överenskommelse, som hittills reglerat samarbetet, har endast antytts, att de reglerande bestämmelser, som skulle beröra programbolaget, borde innefattas i ett avtal mellan detta och staten, under det att de bestämmelser, som skulle avse telegrafstyrelsen, borde meddelas denna styrelse av Kungl. Maj:t.

Telegrafstyrelsen finner, att en sådan organisation skulle vålla olägenheter och omgång i samarbetet och i varje fall icke främja detsamma. Telegrafstyrelsen måste därför, för att kunna förorda förslaget om fortsatt uppdelning av rundradioverksamheten, påfordra, att såsom hittills alla bestämmelser rörande rundradions handhavande skola innefattas i en mellan telegrafstyrelsen och programbolaget träffad överenskommelse, som skall vara underkastad godkännande från Kungl. Maj:ts sida — liksom telegrafstyrelsens övriga ämbetsåtgärder, i kommunikationsdepartementet — samt att en av bolagsstyrelsens medlemmar av Kungl. Maj:t utses efter förslag av telegrafstyrelsen. Telegraf-

styrelsen förutsätter, att vid valet av övriga utav Kungl. Maj:t utsedda ledamöter i bolagsstyrelsen komma att tillgodoses jämväl de synpunkter, som torde hava föresvävat utredningsmännens flertal, då det antytts att programbolaget borde höra till ecklesiastikdepartementet.

Styrelsen för aktiebolaget Radiotjänst har framhållit, att den nuvarande organisationen av samarbetet mellan telegrafstyrelsen och bolaget under de gångna åren givit ett mycket gott resultat. Styrelsen kunde icke finna att något skäl förebragts, som talade för en ändring av detta sedan tio år tillbaka praktiserade, väl beprövade system. Det i många fall ömtåliga samarbetet mellan de båda jämbördiga institutioner, vilka fått sig anförtrodd uppgiften ett gemensamt sköta den svenska rundradion, hade med stöd av berörda system under de gångna åren utformats till en fast praxis, som gäve anledning till ett minimum av friktioner; en ändring häri borde givetvis icke ifrågasättas utan synnerligen vägande skäl. De nuvarande formerna för samverkan torde emellertid kunna bibehållas även om handläggningen av vissa radioärenden överflyttades från kommunikationsdepartementet till annat departement.

Den av utredningsmännens flertal föreslagna ordningen angående bolagsstyrelsens omval har *telegrafstyrelsen* funnit mindre välbetänkt. Telegrafstyrelsen erinrar, att i de utskottsutlåtanden, som ligga till grund för riksdagens skrivelse med begäran om utredning angående rundradioverksamheten, uttals, att riktlinjer borde uppdragas, åsyftande att säkerställa såväl rundradions politiska opartiskhet som dess oberoende av politiska maktkonstellationer. Utredningsmännen hade själva — i sammanhang med att de betonat, att programledningen ensam borde hava hela ansvaret för rundradioprogrammet — framhållit, att detta ansvar förutsatte, att ledningen finge handla under frihet utan störande ingrepp utifrån. Det föreslagna sättet för bolagsstyrelsens förnyande måste innebära ett irriterande osäkerhetsmoment och, såvitt telegrafstyrelsen kunde finna, medföra just motsatsen till vad såväl utskotten som utredningsmännen åsyftat. Telegrafstyrelsen ville påpeka, att i England, som betecknats såsom mönster- och föregångslandet vad rundradion beträffade, radiostyrelsens medlemmar utsåges för en tid av fem år för varje gång. Skulle en successiv förnyelse av bolagsstyrelsen ske, borde förändring åtminstone icke förekomma oftare än vartannat år.

I samma riktning har *programrådet* uttalat sig; den av utredningsmännens flertal föreslagna ordningen för bolagsstyrelsens tillsättande syntes kunna öppna möjligheter till politisk påverkan, enär en regering skulle få tillfälle att vid varje årsskifte i väsentlig mån ändra styrelsens sammansättning. Reservanternas förslag i detta hänseende erbjöde en betydligt större reell trygghet för rundradions politiska oberoende.

Mot utredningsmännens beräkningar av kostnaderna för programverksamheten hava några erinringar icke framställts; och utredningsmännens förslag om ökad medelstildelning till programverksamheten har biträtts av telegrafstyrelsen, styrelsen för aktiebolaget Radiotjänst och programrådet ävensom av svenska kvinnoföreningars radiokommitté.

Förslaget om en monopolavgift har däremot mött gensagor.

I sistberörda avseende anför *telegrafstyrelsen*:

Detta förslag skulle innebära, att rundradion gjordes till föremål för en direkt beskattning. Och förslaget synes uppbäras av den åsikten, att monopolavgiften alltid skulle kunna utgå inom ramen för den nuvarande licensavgiften; det antydes till och med att denna skulle kunna nedsättas.

Telegrafstyrelsen är, i likhet med reservanten herr Ljungqvist, av den uppfattningen att hela den nuvarande licensavgiften kan komma att bli behövlig för rundradions egna behov. Utöver de ökade medel, som krävas för utbyggnaden av radionätet och för vad utredningsmännen i övrigt föreslagit, anmäla sig, med den snabba utveckling, vari rundradion är stadd, ständigt nya krav. Så kommer exempelvis lösningen av störningsfrågan att kräva medel, och radio-byråns avdelning för undersökningar torde förr eller senare behöva utökas med en rent vetenskaplig institution för radioforskning, vilken också kommer att draga betydande kostnader. Vad televisionen kommer att betyda i ekonomiskt avseende för rundradion är ännu för tidigt att yttra sig om.

Har en gång skattskyldigheten och skattebeloppet fastslagits, torde det möta svårigheter att få skatten sänkt eller borttagen, och följden bleve då, att licensavgiften, till rörelsens stora skada, måste höjas.

Telegrafstyrelsen avstyrker därför förslaget om monopolavgift men har intet att erinra emot, om statsmakterna skulle anse sig böra och kunna utöver de nuvarande avsättningarna till telegrafverkets förnyelsefond jämväl avsätta viss del av rörelsens överskottsmedel till en ytterligare reservfond för att säkerställa rundradiorörelsen i framtiden.

Ej heller *statskontoret* finner sig kunna tillråda införandet av en monopolavgift; i avvaktan på erfarenhet rörande det framtida behovet av medel för rundradioverksamheten synas nu tillämpade grunder för licensmedlens fördelning böra fortfarande få gälla.

Styrelsen för aktiebolaget Radiotjänst förklarar sig i förevarande hänseende helt biträda den ståndpunkt, som intagits av herr Ljungqvist.

Förutom nu berörda uttalanden av mera allmän innebörd hava i yttrandena framställts erinringar beträffande skilda detaljer i utredningsmännens förslag.

Med avseende å förslaget om det nuvarande programrådets ombildning har *telegrafstyrelsen* förklarat sig intet hava att erinra däremot; i det föreslagna radiatorådet borde emellertid insättas jämväl en representant för telegrafstyrelsen, enär rådets arbete och kritik helt visst komme att röra sig jämväl på gränsmarkerna mellan telegrafstyrelsens och programbolagets arbetsuppgifter och en sådan representant dessutom säkerligen skulle i många fall vara rådet till god hjälp i dess arbete.

Programrådet anför i denna del, att rådets namn ursprungligen valts med hänsyn till att rådet tänkts komma att taga direkt befattning med programmens utformning. Det visade sig emellertid snart, att detta vore praktiskt ogörligt och att den aktuella utformningen av programmen måste helt och hållet tillkomma programledningen. Programrådet fortsätter:

Rådet har visserligen, alltefter som programapparaten utvecklats och specialiserats, fått allt mindre anledning att under sin eftergranskning eller med anledning av klagomål syssla med programdetaljer. Emellertid synas utredningsmännen dock hava underskattat värdet av denna funktion, vilket kan vara förklarligt, enär rådets årsredogörelser eller protokoll icke kunna upplysa om det

inflytande diskussionerna i rådet även rörande detaljanmärkningar haft på programledningen.

Programrådet är av den meningen, att vilken lösning problemet om rundradioorganisationens ställning till staten än får, det är av betydelse, att vid programorganisationens sida finnes ett det nuvarande programrådet motsvarande organ, vilket i en fristående ställning, oberoende av programorganisationen, får bestämda funktioner med uppgift att från allmänna synpunkter bedöma rundradioprogrammen och riktlinjerna för desamma.

En utökning av rådets medlemsantal, såsom utredningsmännen föreslagit, med en möjligast mångsidig representation i rådet av olika kulturintressen, är önskvärd. Men även om det ligger i sakens natur, att ett betydligt talrikare råd icke gärna kan samlas fulltaligt ofta, torde lämpligheten av den föreslagna, för rådets verksamhet restriktiva bestämmelsen att rådet bör möta minst en gång om året eller eljest när Kungl. Maj:t finner det skäligt, kunna ifrågasättas. Med erfarenhet från andra områden, är det fara värt, att en sådan bestämmelse skulle medföra att rådet snart nog endast bleve en tom dekoration. Enligt programrådets bestämda mening bör ett sådant utökat råd genom ett arbetsutskott stå i aktuell kontakt med programtjänsten samt äga samma skyldigheter och samma befogenheter i fråga om rådets sammankallande som det nuvarande programrådet. Det är programrådets övertygelse, att en sådan korporation har en för rundradions fortsatta utveckling viktig uppgift att fylla, och då bör den också äga den sammansättning och de befogenheter som härför krävas.

Därest en rådgivande och kontrollerande korporation alltjämt kommer att finnas, synes det fördelaktigt om den hittills inslagna vägen fullföljes sålunda, att Kungl. Maj:t tillsätter alla medlemmarna och därvid tryggar en möjligast mångsidig representation av landets kulturintressen och en oberoende ställning gentemot programorganet.

Den av utredningsmännen föreslagna utsträckningen av rätten till avgiftsfria licenser till, förutom blinda, även sjuka och vanföra, som äro medellösa och som ej på annat sätt kunna få tillgång till radio, samt till åldringar, som i ekonomiskt avseende äro i liknande situation, har förordats av *telegrafstyrelsen*, varvid styrelsen dock förutsatt, att närmare föreskrifter för en sådan hjälpverksamhet meddelas efter det särskild utredning därom blivit verkställd.

Statskontoret har ock biträtt utredningsmännens förslag i förevarande avseende men velat varna mot ett alltför frikostigt utdelande av fria licenser, när det gäller andra personer än sådana, som på grund av lyte eller sjukdom kunna anses vara i särskilt behov av frihet från licensavgift.

I fråga om det av utredningsmännen framlagda förslaget att av licensavgifterna ett årligt belopp om högst 25,000 kronor skulle få utgå till inköp av motagningsapparater för skolbruk har *telegrafstyrelsen* förklarat sig icke hava något att erinra mot detsamma, varemot *statskontoret* ifrågasatt lämpligheten av detsamma. Med hänsyn till det ringa belopp, varom här är fråga, lärer enligt statskontorets mening anslaget betydelse icke bliva alltför stor; och skoldistriktet torde för övrigt utan större svårighet själva kunna ställa till förfogande de medel, som erfordras för ifrågasvarande ändamål.

Skolöverstyrelsen har, jämte det förslaget tillstyrkt, erinrat, att utredningsmännen icke ingått på frågan, vilken myndighet, som skulle fördela detta belopp, eller efter vilka principer fördelningen borde ske. *Överstyrelsen* har

därutinnan förordad, att fördelningen verkställdes av telegrafstyrelsen efter folkskoleinspektörernas hörande.

Statskontoret har uttalat, att ehuru telegrafverkets hittillsvarande verksamhet med utfärdandet av licenser och uppbörden av licensavgifter icke syntes giva anledning till framställande av några ändringsförslag, det dock förefölle som om de utgiftsbelopp, telegrafverket beräknade för licensrörelsens handhavande, vore större än som borde vara behöfligt. Tillika har statskontoret ifrågasatt, om icke de inkomster, som i form av viss andel i licensavgifterna tillfördes Stim, borde på lämpligt sätt maximeras, enär dessa inkomster med radioverksamhetens fortgående utveckling syntes tendera att bliva större än rimligt vore.

Såsom förut nämnts hava utredningsmännen föreslagit utsträckning av förmånen av s. k. fria licenser jämväl till andra invalidkategorier än blinda. I samband därmed torde jag här få anmäla, att telegrafkommissarien W. Rinde i skrivelse den 18 december 1934 gjort framställning i samma riktning. Vidare har styrelsen för de organiserade arbetslösas förening i Hälsingborg i skrivelse den 19 januari 1935 framfört önskemålet, att personer, som utan eget förvållande en längre tid saknat inkomstbringande sysselsättning, måtte befrias från skyldighet att erlägga licensavgift för av dem innehavda radiomottagningsapparater. — Över dessa framställningar har telegrafstyrelsen avgivit infordrade utlåtanden.

*Departement-
chefen.*

Såsom av utredningsmännens betänkande framgår måste det sätt, varpå den svenska rundradioverksamsalltifrån dess första framträdande varit ordnad, sägas hava varit i stort sett tillfredsställande; och såsom utredningsmännen själva framhållit äro de av dem föreslagna förändringarna varken många eller genomgripande. Härvid anser jag det lämpligt erinra, att vad utredningsmännen i skilda avseenden anfört rörande frågan om radioprogrammets innehåll icke torde vara att betrakta såsom förslag till regler och anvisningar för programmets sammansättning utan såsom principiella synpunkter, till vilka den ansvariga programledningen har att taga den hänsyn, som kan finnas påkallad.

Då jag nu går att redogöra för min ståndpunkt till de framlagda förslagen, i den mån deras genomförande kräver riksdagens medverkan eller de eljest kunna anses böra komma under riksdagens bedömande, torde detta kunna ske tämligen kortfattat, under hänvisning till att jag, då annat ej utsäges, stöder mig på av utredningsmännen lämnad motivering.

I avseende å rundradioverksamhetens organisation synes bland såväl utredningsmännen som hörda myndigheter och institutioner enighet råda därom att telegrafstyrelsen i samma utsträckning som hittills bör bibehållas vid sin befattning såväl med den tekniska delen av verksamheten och vad därmed sammanhänger som med utfärdande av licenser och inkassering av licensavgifterna, en uppfattning som jag helt ansluter mig till.

Vad åter angår den delen av rundradiorörelsen som avser programverksamheten, hava delvis skilda meningar kommit till synes. Majoriteten av utredningsmännen har ansett denna verksamhet böra helt övertagas av staten, under det minoriteten, två av utredningsmännen — med framhållande av att en ändring i nuvarande organisationsform i själva verket ej vore motiverad — stannat vid att föreslå, att staten beredes allenast ett övervägande inflytande i organisationen och därmed över verksamheten.

Onekligen kunna skäl anföras till förmån för bägge förslagen, mellan vilka knappast någon större principiell skillnad råder. Till förmån för minoritetens förslag, som vunnit anslutning i flertalet av inkomna yttranden, talar det förtjänstfulla sätt, varpå det nuvarande privatägda programföretaget skött verksamheten under rundradions tioåriga tillvaro. För majoritetens uppfattning åter kan åberopas, att programverksamheten, som saknar varje drag av egentlig affärsverksamhet, alltmera har övergått till att bliva ett viktigt och mäktigt medel i folkbildningens och folkuppfostrans tjänst, varför den principiellt bör ligga under staten, vilket är den enda i längden säkra garantien för att den hålles utanför privata eller eljest obehöriga inflytelser. För min del finner jag dessa sistnämnda skäl väga över och ansluter mig därför till uppfattningen, att staten bör övertaga ifrågavarande verksamhet. Som jag i det följande närmare kommer att utveckla, torde detta kunna ske med ett tillämpande av i stort sett samma principer för ledningens sammansättning och verksamhetens fria bedrivande som om den vore organiserad i ett blandat statligt-privat företag enligt minoritetens förslag.

Vid framläggande av förslaget om programverksamhetens förstatligande har utredningsmännens flertal, på sätt framgår av den förut lämnade redogörelsen, visserligen funnit det ligga närmast till hands, att verksamheten övertoges av en utav Kungl. Maj:t utsedd styrelse, vars organisation och behörighet fastställdes av Kungl. Maj:t efter riksdagens hörande. Men då bolagsformen ansåges vara enklare och medförde samma fördelar, hade denna form föredragits.

Uppenbart torde vara, att den verksamhet, som består i rundradioprogrammets sammansättning och effektuerande, icke lämpligen kan handhavas av en institution, som är bunden av alla de föreskrifter, som gälla för ett statligt verk. Om således en annan form än ämbetsverkets måste väljas, är det visserligen sant, att bolagsformen skulle erbjuda åtskilliga fördelar genom den relativa frihet, som därigenom tillkomme programledningen. Men samma frihet skulle kunna beredas denna, därest statens övertagande av programverksamheten sker på sätt utredningsmännens flertal funnit ligga närmast till hands, genom en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse. Det finnes därför ingen anledning att välja bolagsformen framför styrelseformen under annan förutsättning än att därigenom andra, väsentliga fördelar kunde vinnas eller nackdelar undvikas. Så torde dock icke vara förhållandet, därest överhuvud ett helt nytt företag skall åvägbringas för statens handhavande av programverksamheten.

Emellertid har av de två reservanterna pekats på åtskilliga olägenheter i praktiskt hänseende, som bleve en följd av att ett helt nytt företag bildades

för angivna ändamål. Dessa olägenheter, som icke minst torde göra sig gällande under övergångstiden, hava i åtskilliga yttranden understrukits.

Med anledning av de erinringar, som i detta avseende framförts, har jag övervägt möjligheten att finna en sådan form för statens övertagande av programverksamheten, att nyssberörda olägenheter såvitt möjligt undvekes och kontinuiteten med den nuvarande organisationen i görligaste mån bibehålles. Detta har synts mig kunna ske på det sätt, att staten genom inlösen av samtliga aktier i aktiebolaget Radiotjänst övertog det nuvarande bolaget och under oförändrad firma fortsatte dess verksamhet; självfallet har jag härvid icke förbisett, att enligt gällande aktiebolagslag jämte staten skulle finnas ytterligare fyra aktieägare. Med hänsyn till fördelarna av en sådan anordning skulle enligt min uppfattning de skäl, som eljest synas mig tala för styrelseformen, få träda i bakgrunden.

För att utröna, huruvida nyssberörda anordning låter sig genomföra, har jag sökt vinna upplysning, huruvida aktieägarna i aktiebolaget Radiotjänst vore villiga att å staten överlåta sina aktier. Ehuru till följd av den korta tid, som härutinnan stått till buds, något definitivt besked icke kunnat erhållas, har jag dock ansett mig kunna utgå ifrån att — därest statsmakterna besluta, att programverksamheten skall helt övertagas av staten — hinder icke kommer att möta mot aktiernas överförande i statens ägo. Jag anhåller därför att nu få redogöra för huru jag tänkt mig programverksamheten bära under angivna förutsättning organiseras. Skulle mot förmodan det visa sig, att aktierna icke stå att förvärva, läser statens övertagande av programverksamheten, såsom jag förut framhållit, bära ske genom bildandet av en särskild styrelse; härtill torde jag i det följande få återkomma.

Aktiekapitalet i aktiebolaget Radiotjänst utgör, såsom förut nämnts, 180,000 kronor, fördelat på 1,800 aktier, varje aktie å 100 kronor. Därest den mellan telegrafstyrelsen och bolaget träffade överenskommelsen upphör, läser bolaget komma att träda i likvidation, efter vars avslutande det belopp, varmed bolagets tillgångar må överstiga summan av det inbetalda aktiekapitalet jämte aktieägarnas utdelningsrätt och bolagets övriga skulder, inbetalas till telegrafstyrelsen. Då bolaget jämväl läser vara pliktigt att, om överenskommelsen upphör, hembjuda telegrafstyrelsen till inlösen de möbler, instrument och anordningar i övrigt, som anskaffats för rundradiorörelsen, skall jämväl lösenbeloppet — i den mån detsamma icke kan komma att anlitas för likvidationen — ingå i det belopp, bolaget har att inbetala till telegrafstyrelsen. Av det sagda följer, att aktieägarna icke äga att av bolaget utfå mera än — frånsett utdelning å aktierna — högst dessas belopp efter parikurs.

Enligt vad i betänkandet uppgives har aktiekapitalet i stort sett icke kommit till användning i bolagets rörelse utan varit innestående i penninginrättning. Härutinnan samt med avseende å bolagets tillgångar och skulder i övrigt anhåller jag att få hänvisa till dess balansräkning per den 31 december 1934, vilken torde få såsom bilaga fogas till statsrådsprotokollet. Det må i detta sammanhang anmärkas, att bolagets inventarier, enligt vad jag inhämtat, hava

ett värde, som väsentligen överstiger aktiekapitalet, ehuru desamma bokförts till ett belopp av endast en krona.

Beträffande frågan om storleken av aktiekapitalet i ett statligt bolag sådant som här avses har utredningsmännens flertal icke ansett det nödigt eller lämpligt att bestämma detta till högre belopp än 5,000 kronor. Med hänsyn till vad de två reservanterna bland utredningsmännen därom anfört, vartill jämväl statskontoret i sitt yttrande anslutit sig, finner jag det dock icke tillrådigt att stanna vid ett så lågt belopp. Att å andra sidan det nuvarande aktiekapitalet är onödigt stort, synes mig vara tydligt. Ett belopp å 25,000—30,000 kronor torde vara tillfyllest. Då det till underlättande av det nedsättningsförfarande, som jag i det följande föreslår, kan vara önskvärt med ett belopp, som utgör en jämn dividend av det nuvarande aktiekapitalet, vill jag förorda, att det blivande aktiekapitalet bestämmes till sistnämnda belopp, 30,000 kronor, som utgör en sjättedel av det nuvarande.

I enlighet med vad jag här anfört skulle statens övertagande av aktierna kunna ske på följande sätt. Genom avtal mellan staten och aktieägarna tillförsäkras sig staten rätt att till parikurs inlösa samtliga aktier. Härför erfordras således ett anslag, som torde bära utgå av lånemedel, å 180,000 kronor. Efter det aktierna därefter inlösts, överlåter staten — då densamma, såsom förut antytts, ej kan vara ägare till samtliga aktier — å envar av fyra därtill av Kungl. Maj:t utsedda personer en aktie. Å bolagsstämma beslutes därefter *dels*, i analogi med vad tidigare skett — jfr t. ex. propositionen nr 260 till 1934 års riksdag, sid. 23 — sådan ändring av bolagsordningen, att aktierna kunna tillhöra endast staten samt högst fyra andra, vilka Kungl. Maj:t godkänner såsom aktieägare, *dels ock* att aktiekapitalet skall nedsättas till 30,000 kronor, fördelat på 300 aktier om 100 kronor. Nedsättningen torde bära ske sålunda, att fem sjättedelar av de nuvarande aktierna, eller följaktligen 1,500 aktier till ett belopp av 150,000 kronor, inlösas och att därvid allenast staten tillhöriga aktier bliva föremål för inlösen.

Utredningsmännens flertal har med avseende å det av dem förordade bolaget föreslagit antalet ledamöter i bolagets styrelse till nio. Jämväl enligt reservanternas förslag skulle styrelseledamöternas antal vara nio. För min del ställer jag mig tveksam, huruvida det kan anses lämpligt med en så talrik ledamotskrets. Jag finner det visserligen önskvärt, att i en tämligen vid utsträckning representanter för skilda uppfattningar och åskådningar rörande programverksamheten beredas tillfälle att utöva inflytande å denna. Men då programrådet i enlighet med utredningsmännens förslag torde bära givas såväl ökad omfattning som vidgade befogenheter, vill det synas, att man på den vägen kan i väsentlig omfattning tillgodose önskemålen om skilda åskådningars representation. Vad styrelsen beträffar torde huvudvikten bära läggas på att densamma i sin helhet kan följa bolagets verksamhet och såväl utåt som inåt med kraft och auktoritet företräda företagens intressen; den av utredningsmännens flertal uttalade meningen, att styrelsen bör bestå av ett större antal ledamöter, som inom sig utser ett arbetsutskott och i sin helhet deltagar endast i avgörandet av större och mera betydelsefulla frågor, kan jag icke biträda.

Från dessa utgångspunkter vill jag förorda, att styrelseledamöternas antal bestämmas till sju.

I fråga om den tid, för vilken styrelseledamöterna skola utses, torde det vara önskligt, att tätta ombyten icke äga rum. Jag kan härutinnan ansluta mig till det av utredningsmännens flertal framlagda förslaget, att styrelseledamöterna utses för en tid av tre år. Av skäl, som reservanterna anfört och till vilka telegrafstyrelsen och programrådet anslutit sig, torde en successiv förnyelse varje år icke böra äga rum; och bestämmas mandattiden till tre år, synas överhuvud bestämmelser om successiv förnyelse kunna undvaras.

Såsom nyss antytts synes det böra eftersträvas, att i styrelsen representanter för skilda uppfattningar och åskådningar erhålla säte. För tillgodoseende härav vill det synas lämpligt, att åtminstone en del av styrelsens ledamöter utses efter förslag av institutioner och sammanslutningar, som kunna antagas hava insikt i och allmänna intresse för rundradiorörelsen. I sådant hänseende kunde tänkas, att en styrelseledamot utses efter förslag av skolöverstyrelsen, en efter förslag av publicistklubben samt en efter gemensamt förslag av musikaliska akademien och teaterrådet; eventuellt kunde ytterligare en ledamot utses efter förslag av någon till rundradiorörelsen knuten intressegrupp. Varje förslag torde böra upptaga tre personer. Då det synes lämpligt att telegrafstyrelsen såsom hittills är representerad i bolagets styrelse, torde telegrafstyrelsen böra äga utse en ledamot, företrädesvis chefen för dess radiobyrå. Övriga ledamöter, därav en tillika ordförande, torde böra direkt utses av bolagsstämman; därvid synes frågan om landsortens representation kunna beaktas. Närmare bestämmelser i nu angiven riktning lära följaktligen böra intagas i bolagsordningen.

Styrelsen torde böra äga att, inom eller utom densamma, utse en verkställande direktör. Mot utredningsmännens förslag, att denne befattningshavare göres helanställd, synes mig intet vara att erinra.

Ett genomförande av den av mig nu förordade anordningen för programverksamhetens handhavande lär, i likhet med vad för närvarande är fallet, förutsätta en överenskommelse mellan telegrafstyrelsen och bolaget. Den nu gällande överenskommelsen torde därutinnan i allt väsentligt kunna givas fortsatt tillämpning.

Beträffande frågan om programrådets omdaning till ett radioråd med i viss mån vidgade befogenheter ansluter jag mig i allt väsentligt till utredningsmännens förslag. Vid utseende av ledamöter i det blivande radiorådet och fastställande av instruktion för detsamma torde telegrafstyrelsens och programrådets erinringar emellertid böra av Kungl. Maj:t beaktas.

Såsom förut nämnts har jag ansett mig kunna utgå från att de nuvarande aktieägarna samtycka att till staten överlåta sina aktier. Då emellertid definitivt besked därutinnan ännu icke kunnat inhämtas, torde det vara nödvändigt att även taga under övervägande, huru programverksamheten bör ordnas, för det fall överlåtelse ej kommer till stånd. Jag har därutinnan redan framhållit att för sådant fall programverksamheten enligt min mening bör handhas av en därför bildad, särskild styrelse; denna kunde lämpligen benämnas radiostyrelsen.

Radiostyrelsens verksamhet och befogenhet torde kunna bestämmas i en av Kungl. Maj:t utfärdad instruktion eller reglemente. Därvid bör icke syftas till att i detalj reglera styrelsens handhavande av programverksamheten. Instruktionen synes böra i huvudsak endast innehålla, att styrelsen har att — med anlitan av den andel av licensavgifterna, som enligt Kungl. Maj:ts beslut ställes till styrelsens förfogande — anordna och bekosta rundradioprogram vid samtliga de stationer, som av telegrafstyrelsen uppförts eller övertagits från enskilda; att styrelsen för sådant ändamål äger, bland annat, anställa personal och anskaffa erforderliga inventarier; att programmen, vilka skola vara av växlande art och skänka god förströelse samt överhuvud taget vara ägnade att vidmakthålla allmänhetens intresse för rundradio, skola hållas på en hög ideell, kulturell och konstnärlig nivå samt vara präglade av vederhäftighet, saklighet och opartiskhet samt att rundradiorelsen skall i övrigt så bedrivas, att folkupplysningen och folkbildningsarbetet därigenom befrämjas. Därjämte böra självfallet i instruktionen angivas styrelseledamöternas antal samt sättet för deras utseende ävensom upptagas bestämmelser om beslutförhet, omröstning och dylikt så ock om revision av styrelsens räkenskaper.

I fråga om antalet ledamöter i radiostyrelsen torde jag få hänvisa till vad jag i det föregående anfört om styrelsen i det av mig i första hand förordade bolaget. Radiostyrelsen borde sålunda bestå av sju ledamöter och av Kungl. Maj:t utses med tillämpning av de grunder, som av mig föreslagits med avseende å styrelseledamöterna i berörda bolag.

Då, på sätt även utredningsmännen betonat, programledningen bör få handla under frihet och eget ansvar, utan störande ingrepp utifrån — något som torde vara beaktat med den av mig förordade bolagsformen — synes även en av Kungl. Maj:t utsedd, särskild styrelse böra åtnjuta en dylik frihet i sin verksamhet. Bland annat vill det sålunda synas, att ett av radiostyrelsen meddelat beslut icke bör få överklagas hos Kungl. Maj:t. I anseende till det intresse, varmed rundradion i vida kretsar betraktas och de nödvändigtvis skilda synpunkter, som därvid göra sig gällande, torde det kunna antagas att styrelsens handhavande av programverksamheten i annat fall kommer att i en för styrelsen betungande omfattning dragas under Kungl. Maj:ts prövning. En sådan utveckling vore för visso olycklig. Får radiostyrelsen den av mig förordade sammansättningen, lära några betänkligheter icke möta mot att den berättigas att på eget ansvar helt omhändervärd programverksamheten. Jag förutsätter därvid, att den över inkomna framställningar och klagomål kommer att i erforderlig omfattning inhämta yttrande från den vid sidan av programledningen stående institution, som för närvarande utgöres av programrådet och som — i enlighet med vad jag förut anfört — torde böra, ehuru med viss ändrad funktion, alltjämt bibehållas.

Vare sig statens övertagande av programverksamheten sker i form av inlösen av aktierna i aktiebolaget Radiotjänst eller genom inrättande av en särskild styrelse torde den nya ordningen böra vara genomförd den 1 januari 1936. För sistnämnda fall bör den nu gällande överenskommelsen mellan telegrafstyrelsen och bolaget uppsägas före den 1 juni 1935.

Vad angår licensmedlens fördelning synes någon ändring icke böra vidtagas i fråga om de grunder, efter vilka för närvarande bestridas telegrafstyrelsens utgifter för den tekniska organisationen samt för utfärdande av licenser och inkassering av licensavgifter.

Beträffande medelstildelningen till programledningen utgjorde denna under åren 1927—1932 3 kronor 30 öre per licens. Den nedsattes sistnämnda år sålunda, att detta belopp utgick endast per licens av de första 500,000 licenserna, medan för överskjutande antal licenser tilldelningen utgjorde blott 1 krona 65 öre per licens; härutinnan har sedermera vidtagits den ändringen att, med hänsyn till den från augusti 1934 införda förmiddagsutsändningen, nyssnämnda antal 500,000 höjdes till 600,000. Det av utredningsmännen i förvarande hänseende framlagda förslaget — att medelstildelningen bestämmas till 3 kronor 30 öre för licens utan inskränkning till visst antal licenser — innebär således en återgång till vad som tidigare gällt.

Till motivering av den förordade ökningen hava utredningsmännen främst hänvisat till den årliga kostnadsökning, som syntes bliva en följd av den starka utveckling programverksamheten, på sätt i betänkandet flerstädes angivits, undergått; och utredningsmännen hava jämväl uttalat, att den nuvarande medelstildelningen vore för knapp.

Även enligt min mening är det befogat att icke oväsentligt höja medelstildelningen till programverksamheten. Med den ständigt ökade utbredningen av radiolyssnarnas krets och radions alltmer vidgade användning i skilda syften är det naturligt, att krav skola ställas på programledningen, vilka icke kunna tillgodoses utan att ökade medel ställas till dess förfogande; framhållas må, bland annat, att rundradion alltmera tagits i anspråk i folkupplysningens och folkbildningens tjänst.

Emellertid synes det kunna ifrågasättas om medelstildelningen, för att sätta programledningen i stånd att tillfredsställa berättigade krav på programmets sammansättning och effektuerande, skulle behöva ökas i den av utredningsmännen föreslagna omfattningen.

Med nu ifrågavarande spörsmål sammanhänger den av utredningsmännen jämväl berörda frågan, huruvida staten kan anses berättigad att tillgodogöra sig någon del av licensavgifterna. Härutinnan läser det böra beaktas, att vid rundradiorörelsens tillblivelse staten iklädde sig ett icke obetydligt ekonomiskt ansvar för rörelsen och att licensavgifternas storlek bestämdes med hänsyn jämväl härtill. Och därest i framtiden till följd av rundradiorörelsens tekniska utveckling — det må här erinras exempelvis om televisionen, vilken redan skyntar såsom en verklighet — rundradion skulle kräva investering av kapital, överstigande vad som av licensavgifterna kunde hava överförts i den fond, som utredningsmännen föreslå skola bildas, torde den allmänna meningen icke låta sig nöja med att rundradion bleve hänvisad att tillgodogöra sig de tekniska framstegen endast i den mån fonderade medel därtill försloge, utan kräva, att staten tillsköte vad som därutöver erfordrades. Vid sådant förhållande vill det synas, att staten under tider, då rundradiorörelsen lämnar över-

skott, bör äga att — sedan till rundradiorörelsen avsatts medel av den storlek, som erfordras för att på ett tillfredsställande sätt handhava och utveckla rörelsen — liksom nu tillgodogöra sig berörda överskott. I likhet med statskontoret finner jag alltså tillräckliga skäl icke vara av utredningsmännen anförda för den ändring, som härutinnan av dem föreslagits.

Jag torde härefter få återkomma till spörsmålet om den andel av licensavgifterna, som bör tillkomma programledningen.

Det synes mig härutinnan böra erinras om att licensantalet oavslåligt och i hastigt tempo stegrats. Såsom av betänkandet framgår utgå utredningsmännen från att även licensantalet för den period 1936—1938, som närmast avses med deras beräkningar, skall förete en betydande stegring; någon anledning att ifrågasätta annat torde icke föreligga. Även om, såsom jag förut framhållit, ökade krav ställas på programledningen till följd av den starka utvecklingen av programverksamheten, synes det dock icke vara riktigt att låta medelstildelningen automatiskt följa licensantalet så, att tilldelningen utgår med ett och samma belopp för varje licens. Sedan programorganisationen och dess verksamhet vunnit en viss stabilitet, lära icke dess utgifter stegras i samma mån som antalet licenser ökas. Jag finner mig därför icke kunna biträda utredningsmännens förslag, att medelstildelningen bestämmas till viss andel av licensavgiften, oberoende av licensernas antal. Den nu tillämpade ordningen, att en högre andel per licens utgår intill ett visst antal licenser, varefter andelen per licens minskas, synes mig obetingat vara att förorda.

Enligt nu gällande grunder för medelstildelningen skulle denna — med ett beräknat antal av 730,000 licenser under fjärde kvartalet 1934 — för år 1935 utgöra omkring 2,195,000 kronor. Med tillämpning av de utav utredningsmännen förordade grunderna skulle medelstildelningen — med ett beräknat medellicenstal för år 1935 av 760,000 — för detta år uppgå till ungefär 2,510,000 kronor, således en ökning av cirka 315,000 kronor, för att under den följande treårsperioden successivt ökas med cirka 100,000 kronor om året; därvid är att märka att utredningsmännen utgått från att under åren 1936—1938 ett betydande antal s. k. fria licenser skulle finnas. Om än den nuvarande tilldelningen är knapp, kan det dock näppeligen anses ådagalagt, att behov av en så väsentligt ökad medelstildelning föreligger. Mot en sådan ökning talar enligt min mening ock, att densamma skulle ske samtidigt som den i det föregående omförmälda omorganisationen av det företag, som handhaver programverksamheten, trädde i tillämpning. Det förefaller icke rådligt, att den nya programledningen redan från början skulle tillmätas en så avsevärt mycket högre medelstildelning än hittills utgått.

På grund av det anförda har jag funnit mig böra tillstyrka, att medelstildelningen till programledningen bestämmas sålunda, att för de 600,000 första licenserna utgår ett belopp av 3 kronor 50 öre per licens samt för överskjutande antal licenser ett belopp av 1 krona 75 öre per licens; självfallet har jag härvid i likhet med utredningsmännen räknat allenast med avgiftsbelagda licenser. Med tillämpning av denna beräkningsgrund skulle, efter ett medel-

licenstal av 760,000, tilldelningen för år 1935 uppgå till 2,380,000 kronor; för år 1936 skulle, därest medellicenstalet, såsom utredningsmännen beräknat, utgör 800,000, tilldelningen stiga till 2,450,000 kronor.

Jag anser mig böra tillstyrka, att dessa grunder för medelsttilldelningen vinna tillämpning redan från den 1 april 1935.

Huru den medelsttilldelning, som sålunda komme att utgå från och med sistnämnda dag, skulle fördelas, har jag funnit mig icke böra närmare ingå på. Det synes mig tillkomma programföretagets ledning att inom ramen av sagda tilldelning söka tillgodose de skilda ändamål, som härutinnan kunna komma i fråga. Jag tillåter mig endast anmärka, att utredningsmännens förslag angående en förändrad landsortsorganisation synes mig väl värt att av programledningen tagas under övervägande.

Vad utredningsmännen föreslagit angående utfärdande av fria licenser till obemedlade blinda och andra invalidkategorier föranleder ej erinran från min sida. Dock förutsätter jag att, på sätt telegrafstyrelsen i sitt yttrande anfört, en närmare utredning härutinnan först företages. Denna utredning torde böra företagas av telegrafstyrelsen i samråd med programföretagets ledning, varefter utredningens resultat lärer böra framläggas för Kungl. Maj:t.

I samband med denna utredning lärer böra tagas i övervägande den tidigare omförmälda framställningen från telegrafkommissarien Rinde. Vad åter angår framställningen från styrelsen för de organiserade arbetslösas förening i Helsingborg skulle jämväl denna kunna tagas i övervägande vid sagda utredning. Då emellertid den i sistnämnda framställning berörda frågan genom motion dragits under riksdagens prövning (II: 184), har jag ansett mig icke böra nu intaga slutlig ståndpunkt till framställningen.

Med hänsyn till det jag förut yttrat därom att vad utredningsmännen i skilda avseenden anfört rörande radioprogrammets innehåll lärer vara att betrakta såsom principiella synpunkter, att övervägas av programledningen, torde jag, beträffande de i betänkanudet under rubriken »Speciella frågor» berörda spörsmålen, här endast behöva uppehålla mig vid ett par av dessa.

Utredningsmännen hava föreslagit, att av de utav telegrafstyrelsen omhänderthavda licensmedlen ett årligt belopp av högst 25,000 kronor skulle anslås till inköp av mottagningsapparater för skolbruk. Statskontoret har på anförda skäl ställt sig tveksam emot detta förslag. Då emellertid för vissa avlägsnare och mera skattetyngda kommuner bidraget skulle kunna medverka till deras fastare inlänkande i radions kulturkrets, har jag funnit mig böra tillstyrka förslaget. Fördelningen av det ifrågasatta beloppet synes mig dock icke böra, på sätt skolöverstyrelsen förordat, verkställas av telegrafstyrelsen utan, med beaktande av vad jag här anfört, ankomma på överstyrelsen, till vilken telegrafstyrelsen, efter rekvisition, torde hava att utbetala beloppet.

Utredningsmännen hava vidare ifrågasatt, att statens meteorologisk-hydrografiska anstalt skulle utan ersättning ställa sina dagsrapporter till rundradions förfogande. Skäl synas mig emellertid icke föreligga att frånträda den

uppfattning, som fått sitt uttryck i Kungl. Maj:ts av utredningsmännen omförmälda beslut i detta hänseende.

Slutligen torde jag få med några ord beröra den av utredningsmännen jämväl behandlade frågan om radiostörningars bekämpande. Utredningsmännen hava därutinnan förordat, att telegrafstyrelsen skulle erhålla rätt att i viss begränsad omfattning använda licensmedlen såsom bidrag till kostnaderna för avhjälpande av störningar. Jag skänker denna tanke min fulla anslutning. Och i samband därmed anser jag mig även böra framhålla, att jag delar den i telegrafstyrelsens yttrande framförda uppfattningen att licensmedlen även böra komma till användning för att, i väsentligt större omfattning än nu är fallet, möjliggöra bedrivandet av forskningar och undersökningar rörande rundradions tekniska utveckling; det synes mig, att även vårt land bör bidraga till denna verksamhet, på vilken, såsom jämväl utredningsmännen framhållit, rundradiatorörelsens hela framtid ytterst beror.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till förvärvande av aktierna i aktiebolaget Radiotjänst under Utgifter för kapitalökning och rubrik Fonden för statens aktier för budgetåret 1935/1936 anvisa ett reservationsanslag, att utgå av lånemedel, av kronor 180,000,

dels ock höja den i förslaget till riksstat för budgetåret 1935/1936 under rubriken »F. Lånemedel» upptagna inkomstiteln »Övriga lånemedel» med motsvarande belopp.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Waldemar Wiens.

Balansräkning för aktiebolaget Radiotjänst
per den 31 december 1934.

Tillgångar:

Fordringar:	Bank	Kr. 149,480: 15	
	Postgirokonto	» 47,539: 34	
	Diverse personer	» 55,011: 39	
		Kr. 252,030: 88	
Kassa:	Huvudkontoret	Kr. 5,211: 88	
	Stationerna	» 197: 49	
		» 5,409: 37	
Inventarier		» 1: —	
Röster i Radio		» 40,250: —	
		Summa kronor: 297,691: 25	

Skulder:

Eget kapital:	Aktiekapitalet	Kr. 180,000: —	
	Reservfonden	» 18,000: —	
		Kr. 198,000: —	
Skattefonden		» 1,935: 42	
Diverse personer		» 83,831: 59	
Ej lyftad vinstutdelning		» 1,295: —	
Vinst och Förlustkonto		» 12,629: 24	
		Summa kronor: 297,691: 25	

Resultatet av bolagets verksamhet under året framgår av följande

Vinst- och förlusträkning.

Inkomster:

I anspråk tagna licensmedel		Kr. 1,987,047: 52	
Räntor		» 3,302: 76	
Utländska program		» 10,000: —	
		Summa kronor: 2,000,350: 28	

Utgifter:

Löner, diverse omkostnader:			
	Centralförvaltning	Kr. 110,029: 71	
	Programorganisation	» 569,261: 97	
		Kr. 679,291: 68	
Skolradiohäften		» 27,780: 07	
Direkta programkostnader		» 1,280,649: 29	
Vinst år 1934		» 12,629: 24	
		Summa kronor: 2,000,350: 28	

Aktiebolaget Radiotjänst

Per Södermark.

Gustaf Reuterswärd.

Stockholm 1935. Kungl. Boktryckeriet, P. A. Norstedt & Söner.